Педагогічні науки

УДК 355.232:614.8](73:477)

Покалюк Віктор Миколайович

кандидат педагогічних наук, доцент,

начальник кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Національного університету цивільного захисту України

Покалюк Виктор Николаевич

кандидат педагогических наук, доцент,

начальник кафедры пожарной тактики и аварийно-спасательных работ

Черкасский институт пожарной безопасности имени Героев Чернобыля

Национального университета гражданской защиты Украины

Pokaliuk Viktor Mykolaiovych

PhD in Technical Sciences, Docent,

Head of the Chair of Fire Tactics and Emergency Rescue

Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes of

National University of Civil Defence of Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ З УРЕГУЛЮВАННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У США
ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ РАБОТНИКОВ ПО УРЕГУЛИРОВАНИЮ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ В США
FEATURES OF TRAINING EMPLOYEES TO ELIMINATE EMERGENCIES IN THE UNITED STATES

Анотація. *Досліджено особливості підготовки рятувальників в США, визначено шляхи здобуття необхідних знань, умінь і навичок для фахівців у галузі управління надзвичайними ситуаціями, наведено*

структуру освітньої системи США для оперативно-рятувальних працівників.

Ключові слова: *оперативно-рятувальна служба, навчальна програма, освітній заклад, професійний розвиток, система підготовки.*

Аннотация. *Исследованы особенности подготовки спасателей в США, определены пути получения необходимых знаний, умений и навыков для специалистов в области управления чрезвычайными ситуациями, приведена структура образовательной системы США для оперативно-спасательных работников.*

Ключевые слова: *оперативно-спасательная служба, учебная программа, образовательное учреждение, профессиональное развитие, система подготовки.*

Summary. *The peculiarities of rescuers' training in the USA are studied, the ways of acquiring the necessary knowledge, skills and abilities for specialists in the field of emergency management are determined, the structure of the US education system for rescue workers is presented.*

Key words: *rescue service, educational program, educational institution, professional development, training system.*

Упродовж 2019 року органами та формуваннями Державної служби України з надзвичайних ситуацій забезпечено оперативне реагування на 146 класифікованих надзвичайних ситуацій, які за масштабами розподілилися на державного рівня - 2, регіонального - 7, місцевого - 63, об'єктового - 74. Внаслідок цих надзвичайних ситуацій загинуло 199 осіб (з них 23 дитини) та постраждало 1 тис. 492 особи (з них 624 дитини). В населених пунктах та на об'єктах суб'єктів господарювання зафіксовано 95

тис. 915 пожеж. Внаслідок пожеж загинуло 1 тис. 902 людини (у тому числі 58 дітей) та 1 тис. 519 людей отримали травми (з них 135 дітей) [1].

Дослідження в галузі підготовки фахівців до дій в екстремальних умовах, залишаються актуальними через складність пошуку закономірностей у цих ситуаціях, а також з огляду на труднощі систематизації дій в умовах невизначеності, непередбачуваності, несподіваності та швидкоплинності.

Педагогічні аспекти проблеми професійної підготовки фахівців розкрито у працях Н. Абашкіної, Р. Гуревича, І. Зязюна, В. Кременя, А. Кузьмінського, А. Лігоцького, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, Л. Романишиної, М. Сисоєвої, С. Сметанського, В. Ягупова та інших вчених [2].

Вагомий внесок у вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців Оперативно-рятувальної служби зробили науковці В. Архипенко, О. Бикова, В. Бут, В. Бузько, В. Вареник, Н. Вовчаста, В. Гора, Л. Дідух, А. Демченко, О. Дячкова, О. Іващенко, Л. Ішичкіна, М. Коваль, І. Коваль, М. Козяр, М. Кришталь, М. Кусій, Л. Мохнар, Ю. Ненько, О. Парубок, К. Пасинчук, О. Повстин, В. Ротар, В. Солнцев, М. Северін, Ю. Таймасов, Т. Ткаченко, О. Узун, М. Шкарабура та інші вчені [2].

Зарубіжний досвід підготовки й професійного розвитку працівників оперативно-рятувальних служб у вітчизняному науковому просторі висвітлено досить фрагментарно. Наприклад, в рамках свого дисертаційного дослідження українська вчена О. Повстин аналізувала зарубіжний досвід підготовки управлінців у галузі безпеки людини у Німеччині, США, Польщі та Російській Федерації. Так, вчена відзначила, що у США відсутня система загальнодержавних вимог щодо освіти і підготовки особового складу пожежно-рятувальної служби. Всі вимоги до підготовки майбутніх рятувальників визначаються на рівні штату, іноді міста чи навіть окремого підрозділу [3]. О. Повстин зазначає, що кожен штат розробляє та затверджує нормативні документи із пожежної безпеки,

формує власні муніципальні та добровільні пожежні служби та різні служби спеціального призначення (наприклад, для ліквідації технологічних катаклізмів, аварій та ін.).

Інші дослідження вітчизняних науковців американського досвіду підготовки фахівців оперативно-рятувальних служб та їх подальшого професійного розвитку сфокусовано на окремих деталях чи на опису діяльності самої служби з НС. Однак, більшість науковців єдині у своїй думці, що у США завдяки вагомості ролі штатів у житті країни, кожен штат має відмінну від інших систему підготовки фахівців оперативно-рятувальних служб [4; 5; 6]. Відтак, виникла потреба у комплексному підході до вивчення особливостей американської підготовки працівників оперативно-рятувальних служб й виокремлення її прогресивних ідей.

Навчальні програми, що пропонуються у США для оперативно-рятувальних працівників є численними та диверсифікованими. Однак, всі вони побудовані за принципами, якими керуються у своїй діяльності американські служби управління в НС.

Профілактика чи запобігання. Профілактика передбачає активний пошук можливостей, необхідних для уникнення, запобігання або припинення терористичного акту. Ці можливості включають планування, публічну інформацію та попередження, координацію операцій, криміналістику та атрибуцію, розвідку та обмін інформацією, заборону та порушення, а також скринінг, пошук та виявлення.

Захист. Заходи із захисту включають можливості, необхідні для захисту батьківщини від терористичних актів та техногенних або природних катастроф. Можливості включають планування, публічну інформацію та попередження, координацію операцій, контроль доступу та перевірку ідентичності, кібербезпеку, розвідку та обмін інформацією, заборону та порушення, фізичні захисні заходи, управління ризиками для

програм захисту, скринінг, пошук і виявлення, забезпечення неперервності, цілісності та безпеки поставок.

Пом'якшення наслідків. Пом'якшення наслідків передбачає пошук можливостей, необхідних для зменшення втрат людей та майна шляхом зменшення наслідків катастроф. Можливості включають планування, публічну інформацію та попередження, координацію операцій, стійкість громади до катастроф і НС, довгострокове зменшення вразливості, оцінку стійкості до ризиків і катастроф, виявлення загроз і потенційних небезпек.

Реагування чи відповідь. Цей принцип передбачає пошук можливостей, необхідних для врятування життя, захисту майна, навколишнього середовища, задоволення основних потреб людини після НС. Можливості включають планування, публічну інформацію та попередження, координацію операцій, критичне транспортування, екологічне реагування / охорону здоров'я та безпеку, владнання справ зі смертельними випадками, управління пожежами та гасіння, управління логістикою та ланцюгом поставок, інфраструктурні системи, послуги масового обслуговування, масові пошукові та рятувальні операції, безпеку на місцях, охорону та правоохоронну діяльність, оперативні комунікації, охорону здоров'я, медичні послуги та ситуаційну оцінку.

Відновлення. Відновлення включає розробку та пошук основних можливостей, необхідних для того, щоб допомогти постраждалим від НС громадам ефективно відновитися. Ці можливості включають планування, публічну інформацію та попередження, координацію операцій, економічне відновлення, охорону здоров'я та соціальне обслуговування, житло, інфраструктурні системи, природні та культурні ресурси [7].

Аналіз наукової літератури свідчить, що у США існує 3 шляхи здобуття необхідних знань, умінь і навичок для фахівців у галузі управління надзвичайними ситуаціями: через формальну освіту, через неформальну освіту; через інформальну освіту.

Зазначимо, що перші 2 шляхи отримання необхідних знань і навичок для працівників оперативно-рятувальних служб можливі у таких форматах:

– стаціонарний (тобто з відривом від виробництва, так званий «on-campus» з проживанням на території освітнього закладу);
– онлайн («off-campus», тобто дистанційний).

Крім того, іншим популярним форматом в останні роки став мобільний, що дозволяє працівникам з НС здобувати знання, поєднуючи переваги мобільного зв'язку з навчанням. Мобільний та онлайн формати – типові для неформальної та інформальної освіти.

Підготовка фахівців-рятувальників на федеральному рівні переважно здійснюється через Федеральну Агенцію з управління в НС (FEMA – Federal Emergency Management Agency). На сайті FEMA розміщено онлайн каталог курсів з національної підготовки (National Preparedness Course Catalog), які реалізуються через освітні заклади FEMA: Центр внутрішньої підготовленості (CDP), Інститут управління надзвичайними ситуаціями (EMI) та Національний відділ навчання та освіти (NTED). Каталог курсу з національної підготовки містить широкий спектр тем з управління в НС, пропонує різні режими навчання для задоволення зростаючих освітніх потреб федеральної, місцевої, територіальної аудиторії та представників національних меншин [8].

Як свідчить аналіз діяльності FEMA з навчання і підготовки оперативно-рятувальних працівників, місія агенції полягає у зміцненні сфери управління в НС через створення Професійної програми з управління в НС (EMPP – Emergency Management Professional Program). Вона охоплює такі теми:

– національна система управління в НС;
– управління небезпеками усіх видів;
– керівництво підрозділом зв'язку з громадськістю;

– багатопланові надзвичайні ситуації в школах;
– реагування на НС;
– кібер безпека;
– серія курсів для професійного розвитку оперативно-рятувальних працівників;
– серія професійного розвитку підвищеного рівня;
– професійна програма з управління в НС;
– незалежні безкоштовні навчальні програми [9].

EMPP забезпечує структуровану та прогресивну основу для здобуття знань, умінь і навичок для вступу, роботи та кар'єри у цій галузі діяльності. Навчальна програма EMPP розроблена таким чином, щоб забезпечити фахівцям рятувальних служб можливість навчання упродовж життя.

FEMA має 3 власних основних освітні організації:

- Центр з внутрішньої готовності (CDP – the Center for Domestic Preparedness);
- Інститут управління в НС (EMI – the Emergency Management Institute);
- Підрозділ національної підготовки і освіти (NTED – the National Training and Education Division).

Крім власних освітніх закладів, FEMA плідно співпрацює з університетами, що провадять підготовку фахівців оперативно-рятувальних служб, іншими центрами підготовки фахівців з урегулювання НС, а також освітніми платформами. Зокрема, серед університетів варто згадати Університет штату Луїзіани (LSU – Louisiana State University), Університет штату Гавайї (UH – University of Hawaii), а також Інститут шахтобудування і технологій штату Нью Мексико (NMT – New Mexico Institute of Mining and Technology), які пропонують низку навчальних програм для майбутніх рятувальників.

Крім того, відомими провайдерами освітніх послуг FEMA є Центр з сільського розвитку (CRD – Center for Rural Development), Техаський центр з розширених інженерних робіт (TEEX – Texas Engineering Extension Center), Центр транспортних технологій (TTC – Transportation Technology Center, Inc.), Національний центр з підготовки до стихійних лих (NDPTC – National Disaster Preparedness Training Center).

Викладене вище дає підстави систематизувати освітню структуру, де здійснюється підготовка і професійний розвиток фахівців оперативно-рятувальних служб США, таким чином (рис. 1).

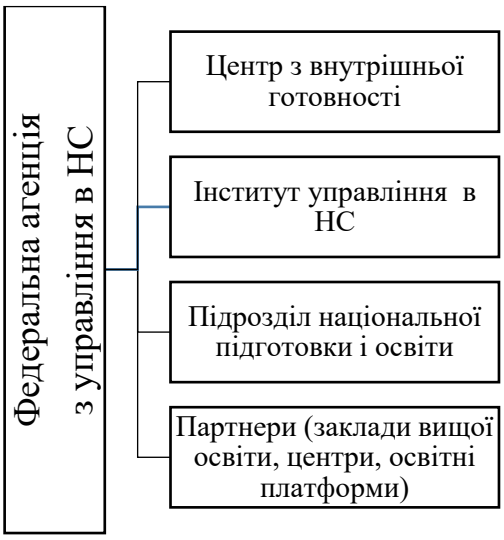

Рис. 1 Структура освітньої системи США для оперативно-рятувальних працівників

Джерело: розроблено автором за [10]

Аналіз викладеного вище дає підстави для висновку, що підготовка і професійний розвиток працівників оперативно-рятувальних служб у США є комплексними, диверсифікованими, структурованими за рівнями. Відмітною їх рисою є мобільність навчальних програм і курсів, що оперативно змінюються на потребу дня; інтерактивність; інтегративність та узгодженість з іншими курсами; послідовність і наступність; можливість побудувати індивідуальну освітню траєкторію навчання упродовж життя.

Література

1. Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2019 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik 2018/zvit _2019/ zvit-2019-dsns.pdf
2. Pokaliuk V. Practical training of personal of regular subdivisions of structural units of operative and rescue service of civil protection of Ukraine // World Science. 2020. № 3(55) Vol.3, March 2020. PP. 31-33. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31032020/6988
3. Повстин О. В. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки до управлінської діяльності майбутніх фахівців у галузі безпеки людини // Дисертація на здобуття наук. ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями), 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Львів, 2019. 484 с.
4. Вовчаста Н. Я. Теоретичні і методичні засади професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 // Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2019. 39 с.
5. Садковий, В. П. Державне регулювання проблеми підготовки фахівців у сфері цивільного захисту провідних країн світу // Теорія і практика державного управління. 2013. Вип. 4 (43). URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-4/doc/5/03.pdf
6. Гвоздій, С. В. Про проблему навчання майбутніх фахівців безпечній життєдіяльності у нових умовах // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія. 2015. Вип. 6. URL: http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/10190

7. Agency. Virginia Department of Emergency Management: official site. 2020. URL: https://www.vaemergency.gov/agency/
8. National Preparedness Course Catalog. FEMA. 2020. URL: https://www.firstrespondertraining.gov/frts/npccatalog
9. Training Branch. Emergency Management. 2020. URL: https://dema.az.gov/emergency-management/preparedness/training
10. FEMA Professional Series Programs. Department of Emergency and Military Affairs. 2020. URL: https://dema.az.gov/emergency-management/preparedness/training/fema-professional-series-programs